

ГЕНЕЗИС

змісту інженерно-педагогічної освіти в Україні в другій половині ХХ століття (50—90-і рр. ХХ ст.)

Онопченко С. В.

УДК 378:62.007.2

ІНЖЕНЕРНО-педагогічна освіта виникла «на стику» інженерної та педагогічної сфер. Це не механічне поєднання двох напрямів освіти, а якісно новий вид знань, що характеризується взаємопроникненням однієї галузі знань в іншу, тісною та раціональною інтеграцією психолого-педагогічного та інженерно-технічного компонентів у підготовці спеціаліста.

У широкому значенні під змістом інженерно-педагогічної освіти автор має на увазі зміст цілеспрямованих процесів виховання й підготовки майбутніх інженерів-педагогів; процесів, здійснюваних у відповідних навчальних закладах і які передбачають «формування особистості, здатної до ефективної реалізації себе у сфері початкової і середньої професійної освіти, до здійснення всіх компонентів інтеграційного освітнього процесу, до виконання повного спектра професійно-освітніх функцій» [1, с. 11]. У вузькому значенні зміст освіти інженерів-педагогів – це система знань, умінь і навичок, якою повинен оволодіти майбутній викладач у процесі його підготовки у вищому інженерно-педагогічному навчальному закладі. Таким чином, актуальність проблеми змісту підготовки інженерів-педагогів в Україні в другій половині ХХ ст. зумовлена завданням удосконалення цього процесу на сучасному етапі.

Основні концептуальні положення розвитку інженерно-педагогічної освіти розроблені авторським колективом Української інженерно-педагогічної академії (УІПА), а саме О. Коваленко, С. Артюх, В. Лобунець, М. Резніченко, А. Тарасюк [2]. У концепції з урахуванням багаторічного досвіду підготовки

фахівців цього профілю послідовно викладено цілі, завдання та основні напрямки розвитку змісту інженерно-педагогічної освіти в Україні.

На шпальтах наукового збірника «Проблеми інженерно-педагогічної освіти» розглядається низка питань стосовно вдосконалення змісту підготовки майбутніх фахівців у системі інженерно-педагогічної освіти. Так, О. Коваленко, Н. Брюханова, О. Мельниченко виступають за необхідність нового підходу до формування змісту професійно-педагогічної підготовки студентів інженерно-педагогічних спеціальностей. Цими науковцями було розроблено концепцію вдосконалення інженерно-педагогічної підготовки. Запропоновано нові принципи формування її змісту та побудови відповідної програми. У статті «Способи удосконалення змісту педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів» Н. Брюхановою [3] визначено значення вмій конструювати зміст навчання саме в діяльності викладачів технічних дисциплін у професійно-технічних навчальних закладах і професійних навчальних закладах І—ІІ рівнів акредитації; встановлено переважну логіко-семантичну природу вмій та приведено методіку формування цих умінь на прикладі студентів УІПА. Аналізуючи праці закордонних та вітчизняних учених з приводу структури особистості, застосування особистісно орієнтованого, компетентнісного та кваліфікаційного підходів до навчання, Н. Брюхановою запропоновано способи побудови змісту підготовки, у результаті застосування яких у студентів формуватимуться професійна спрямованість, креативність мислення, гнучкість професійно необхідних умінь.

З метою виокремити об'єктні та діяльнісні детермінанти в теорії структури змісту професійно-педагогічної освіти П. Кубрушко, Е. Козленкова у своїх дослідженнях [4;5] проаналізували становлення теорії структури змісту освіти, її взаємозв'язок зі структурою

наукових знань та професійної діяльності інженера-педагога на різних ступенях системи освіти.

Аналіз існуючих робіт показав, що питання динаміки змісту підготовки інженерів-педагогів в Україні у другій половині ХХ ст. не знайшли належного розкриття й вимагають додаткового вивчення.

Мета цієї статті – проаналізувати зміни в змісті підготовки інженерів-педагогів в Україні в другій половині ХХ ст.

Такі нормативні документи, як освітні стандарти, навчальні плани, програми, а також підручники й навчальні посібники, відображають сьгодні зміст освіти. У статті зміст освіти інженерів-педагогів розглядається, головним чином, на основі аналізу типових навчальних планів, оскільки, на відміну від навчальних програм та іншої навчально-методичної документації, вони повніше збереглися в архівних фондах. Дослідження генезису передбачає: аналіз взаємозумовленості цілей та змістовних характеристик навчального процесу; чинники, які зумовили трансформацію в змістовній частині підготовки інженерно-педагогічних кадрів.

Технікуми й педагогічні відділення, що склали систему інженерно-педагогічної освіти в 1950 рр., не могли забезпечити своїми випусками всезростаючу потребу професійних навчальних закладів (у зв'язку з розширенням у післявоєнний період їх мережі) у педагогічних кадрах. Проблема нестачі кадрів викладачів і майстрів вирішувалася практично за рахунок виробництва. Недоліком такої практики залишалася низька кваліфікація й слабка педагогічна підготовка працівників, які були викликані для викладання. Тому протягом 50-х рр. ХХ ст. приймається низка документів, за якими вказувалися такі заходи: посилення контролю з боку адміністрації навчального закладу за підготовкою й проведенням навчальних занять; організація методичної допомоги та обміну педагогічним досвідом; організація вивчення педмінімуму: педагогіка, методика виробничого навчання й методика виховної роботи (в обсязі програми педагогічних училищ) [6, с. 90], а також організація навчально-методичних кабінетів (НМК) для підвищення кваліфікації й перекваліфікації кадрів, які працювали в системі ГУТР.

На вечірніх і заочних відділеннях було організовано підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання при деяких технікумах (зокрема Харківському та ін.).

Відповідно до закону «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР» (від 24.12.1958 р.) здійснюється перебудова професійно-технічної освіти (ПТО). Унаслідок чого ставиться завдання «організувати підготовку вчителів зі спеціальних дисциплін (з агрономії, тваринництва, з техніки тощо) як у педагогічних інститутах, так і в спеціалізованих вищих навчальних закладах, залежно від конкретних умов ... Існуючу систему навчання в педагогічних інститутах доповнити ширшою виробничою й педагогічною практикою. У педагогічних інститутах треба підвищувати науково-теоретичний рівень викладання, усебічно розвивати науково-дослідну роботу» [7, с. 20].

У деяких педінститутах з 1956/1957 н.р. було розпочато підготовку вчителів розширеного профілю: фізика й основи виробництва (електротехніка, машинознавство, автотракторний практикум); природознавство (біологія, хімія) й основи сільського господарства та ін. З метою підготовки викладачів теоретичного й виробничого навчання вже в липні 1959 р. Мінвуз СРСР затвердив нові навчальні плани педагогічних інститутів за спеціальностями: «Фізика, електротехніка і машинознавство»; «Біологія і основи сільськогосподарського виробництва»; «Загальнотехнічні дисципліни і праця» (з 5-річним терміном навчання).

У 1961 р. у кількох педінститутах було розпочато підготовку за профілями: машинознавство, технологія матеріалів і праця в навчальних майстернях. У навчальному плані на вивчення загальнотехнічних і спеціальних дисциплін відводилося 70 % усього навчального часу. Проходження практикуму в навчальних майстернях передбачалося на I–III курсах, після чого йшла виробнича практика протягом шостого семестру в поєднанні з вечірнім навчанням студентів в інституті та експлуатаційна практика (V курс) протягом десяти тижнів. У зміст підготовки було перенесено вивчення (з деяким спрощенням) інженерних дисциплін з технічних ВНЗ. Методиці викла-

дання загальнотехнічних дисциплін відводилося 160 годин. У результаті забезпечувалася широка загальноінженерна підготовка при задовільній практичній трудовій та досить слабкій загальнопедагогічній і методичній підготовках [8].

З усіх загальнотехнічних дисциплін, найтісніше зв'язаних з виробничим навчанням, були дві – креслення й загальна технологія матеріалів. Уміння швидко та правильно читати рисунки, а також графічно грамотно передавати свої думки є одним з найважливіших показників рівня елементарної технічної грамотності. Проаналізувавши навчальні плани 60-х рр. XX ст. з підготовки вчителів, з одного боку, за спеціальністю математика-креслення на фізико-математичних факультетах у педвузах, а з іншого – за спеціальністю обробка металів на інженерно-педагогічних факультетах (ІПФ) у політехнічному інституті, можна дійти висновку, що на спеціальності математика-креслення підготовка з графічних дисциплін непогана, але з техніки дуже поверхова. Отже, випускники цього факультету не могли бути кваліфікованими вчителями креслення й технічно грамотними для роботи в класах з виробничим навчанням. Стосовно спеціальності обробка металів відзначимо, що тут кількість годин, відведених на графічні й технічні предмети, приблизно така сама, як і в технічному ВНЗ. Що ж до часу, виділеного на виробничу практику, то він навіть більший, ніж у деяких технічних інститутах. Невелика кількість годин, яка припадає на креслення, не відіграє в цьому випадку вирішальної ролі, оскільки протягом п'яти років студенти виконують курсові роботи й проекти, якими передбачається виконання відповідних завдань з креслення. Отже, випускники ІПФ були більш підготовлені до викладання креслення в школах і технікумах [9].

У 1972 р. ЦК КПРС і Рада Міністрів СРСР прийняли постанову «Про заходи з подальшого вдосконалення вищої освіти в країні», у якій наголошувалося, що «рівень теоретичних і професійних знань випускників деяких вузів не відповідає збільшеним вимогам науки і виробництва ... В окремих навчальних планах, програмах і підручниках не знаходять належного віддзеркалення новітні досягнення науки і техніки» [10, с. 203]. Унаслідок цього

кафедрами педінститутів країни були зроблені спроби теоретично обґрунтувати зміст політехнічної підготовки й способи вдосконалення.

На початку 70-х рр. XX ст. Держплану, Мінвузу, Держпрофосвіті СРСР і Радам Міністрів союзних республік доручалося розробити план підготовки інженерно-педагогічних працівників для навчальних закладів системи ПТО в кількості і за спеціальностями, які відповідають потребам цієї системи. Відповідно до постанови «Про подальше вдосконалення системи професійно-технічної освіти» (від 23.06. 1972 р.) організовується підготовка інженерів-педагогів за новими спеціальностями.

Аналіз одного з перших навчальних планів підготовки інженерів-викладачів показав, що в основі розробки навчальних планів лежав адитивний принцип: до традиційного змісту підготовки інженера тієї або іншої галузі додавалися дисципліни психолого-педагогічного циклу. Це вказує на те, що була недостатньо врахована специфіка інженерно-педагогічної діяльності. Так, згідно з типовим навчальним планом за фахом 1516 «Сільське господарство» бюджет основного навчального часу складав 4950 год. На вивчення загальноосвітніх (включаючи суспільно-політичні) дисциплін відводилося 26,2% основного часу; загальнотехнічних – 18%, спеціальних предметів – 30,8%. На дисципліни психолого-педагогічного циклу в плані відведено 428 год. (8,6%): на вступ до фаху – 36 год., психологію – 90 год., педагогіку та її історію – 94 год., технічні засоби навчання – 76 год., методику викладання сільгоспдисциплін – 132 год.

У 1977 р. Державний комітет з праці та зайнятості затверджує кваліфікаційні характеристики посад керівних і інженерно-педагогічних працівників, зайнятих у системі профтехосвіти. Це сприяло впорядкуванню номенклатури спеціальностей, за якими проводилася підготовка інженерів-педагогів.

Після випуску перших фахівців інженерно-педагогічного профілю з вищою освітою в 1976 – 1977 рр. навчальні плани підготовки за спеціальностями 0577 – «машинобудування», 0315 – «електроенергетика», 1219 – «будівництво» переглядаються з метою по-

ліпшення змісту навчання інженерів-педагогів, установа оптиміального співвідношення спеціальної, психолого-педагогічної й загальнонаукової підготовки.

Унаслідок цього в 1978–1979 рр. затверджуються нові навчальні плани за спеціальностями 0577, 0315, 1219, де було вказано дві кваліфікації фахівців, які готуються. Так, у типовому навчальному плані (другого покоління) за фахом 0577 – «машинобудування», затвердженому Мінвузом 15.11.1979 р., зазначено: 1) інженер-викладач машинобудівних дисциплін; 2) інженер професійного навчання машинобудівного профілю.

Порівняно з планами першого покоління в планах другого покоління скоротився загальний обсяг навчального часу з 5040 до 4848 год. Кількість обов'язкових навчальних дисциплін зменшилася з 49 до 33, оскільки деякі з них були об'єднані (наприклад, деталі машин і підйомно-транспортні пристрої; накреслювальна геометрія і технічне креслення), а інші переведені до складу факультативних предметів (патентознавство, логіка і ін.). Бюджет навчального часу, відведеного на вивчення психолого-педагогічного циклу, майже залишився тим же. Проте всередині циклу відбувся перерозподіл годин, зокрема, на 60 год. збільшився час, відведений на вивчення технічних засобів навчання (ТЗН) з уперше включеним у навчальний план програмованим навчанням. Збільшився на 100 год. обсяг спеціальних предметів за рахунок скорочення часу, що виділявся раніше на дисципліни загальноосвітнього й загальнотехнічного циклів. Уперше в плані другого покоління з'являються дисципліни за вибором і додаткові види навчання. Так само, як і в колишніх планах, передбачені навчальна (8 тижнів із зменшенням на 1 тиждень) і виробнича практики (24 тижні із збільшенням на 2 тижні). Крім того, уперше було виділено рівну кількість часу на технологічну й педагогічну практики – по 12 тижнів.

Таким чином, порівняльний аналіз навчальних планів першого й другого поколінь показав, що в 1970 рр. здійснювалися спроби встановити оптиміальне співвідношення всіх складових частин підготовки інженерів-педагогів.

З відновленням підготовки викладачів

праці на загальнотехнічних та індустріально-педагогічних факультетах у багатьох педагогічних інститутах у кінці 70-х – на початку 1980 р. були переглянуті навчальні плани й програми. Складовою трьох спеціальностей: «загальнотехнічні дисципліни і праця», «креслення, малювання і праця», «біологія і основи сільгосподарського виробництва» була праця (трудове навчання).

Так, наприклад, Дрогобицький педагогічний інститут почав здійснювати підготовку викладачів за фахом 2120 – «загальнотехнічні дисципліни і праця» з 1978 р. До програми підготовки викладачів праці і основ сільськогосподарства в 1978–1981 рр. входили спецкурси і спецсемінари, зміст яких повторює зміст традиційних циклів спеціальних і загальнотехнічних дисциплін при підготовці, наприклад, фахівців сільгоспрофілю.

У період 60–70 рр. ХХ ст. підготовка інженерів-педагогів продовжувала залишатися емпіричною, не маючи достатнього наукового обґрунтування. Навчання здійснювалося або за компілятивним принципом «інженер плюс викладач», або паралельним, або без інтеграції важливих складових інженерно-педагогічної підготовки. У результаті було поставлено питання про необхідність науково обґрунтованої концепції подальшого розвитку спеціальної педагогічної освіти.

На всесоюзній нараді-семінарі «Подальше вдосконалення підготовки вчителів загальнотехнічних дисциплін в світлі вимог ХХVI з'їзду КПРС» (м. Кривий Ріг, 18–28 грудня 1984 р.) були розроблені такі рекомендації: упровадження на загальнотехнічних факультетах вивчення нових виробничих технологій, основ автоматизації виробництва, робототехніки, застосування обчислювальної техніки в народному господарстві й сучасному виробництві; спецкурсів і факультативів, спрямованих на підготовку майбутнього вчителя за трудовим і економічним вихованням; різних видів педагогічної практики; удосконалення самостійної роботи студентів із засвоєння дисциплін; забезпечення успішного виконання науково-дослідних робіт, орієнтованих на вирішення найважливіших завдань народного господарства і освіти. Крім цього, пропонувалося «а) переглянути навчальні програми за спеціальностями 2120 і 2008 «Ме-

тодика трудового навчання» і «Практикум в навчальних майстернях»; б) розробити нові навчальні плани з додатковими спеціальностями з обслуговуючої праці, обчислювальної техніки, роботи профорієнтації, ... г) вивчити можливість розширення спеціалізованої підготовки викладачів для факультетів загальнотехнічних дисциплін і праці через аспірантуру і докторантуру» [11, с. 5].

З 1985—1986 навчального року почалося введення нового навчального плану за фахом 2120 «загальнотехнічні дисципліни і праця» (затверджений 23 травня 1985 р.). Розглянемо ті зміни, які були закладені в цей план. Перш за все змінилася кваліфікація: була – «вчитель загальнотехнічних дисциплін», стала – «вчитель трудового навчання і загальнотехнічних дисциплін». У зв'язку з широким уведенням електронно-обчислювальних машин (ЕОМ) у технологічні процеси промисловості й сільського господарства були введені для вивчення основи обчислювальної техніки.

У зв'язку з підвищенням ролі самостійної навчальної діяльності студентів у нових навчальних планах збільшена кількість часу на спецкурси й спецсемінари, метою яких є розвиток у майбутніх фахівців наукового мислення, навичок наукового пошуку, уміння усно й письмово вести полеміку [12, с. 56].

Отже, нові навчальні плани були значним кроком уперед у підготовці фахівців. Проте всі програми за фахом 2120 «загальнотехнічні дисципліни і праця» мали характерні недоліки. По-перше, укладачі перенавантажували програми другорядними фактами, відомостями, незважаючи на реальний обсяг годин, що відводиться навчальним планом. По-друге, недостатньо враховувалися міжпредметні зв'язки. Найголовніше, у програмах (особливо з технічних дисциплін) слабо реалізувалася ідея проте, що майбутня професія студентів – це вчитель трудового навчання і загальнотехнічних дисциплін, а не інженер.

У 1985 р. затверджується перший в історії Координаційний план з проблем інженерно-педагогічної освіти (протягом 1986–1990 рр.). Документом було заплановано дослідження методологічних і соціально-економічних проблем інженерно-педагогічної освіти, питань

удосконалення змісту, форм і методів підготовки інженерно-педагогічних кадрів та ін.

Згідно з новим переліком спеціальностей, затвердженим у 1987 р. на спільному засіданні колегій Мінвузу і Держпрофосвіти СРСР, були розроблені й прийняті нові навчальні плани, зокрема, за фахом 03.01.00 – «професійне навчання і технічні дисципліни». Так, за планом 5-річної підготовки інженерів-педагогів у сільськогосподарському ВНЗ за спеціалізацією 03.01.11 – «механізація сільськогосподарського виробництва і гідромеліоративних робіт» (1988) загальний бюджет навчального часу складав 10202 год. На вивчення дисциплін з основних циклів було відведено 6905 год., які розподілені таким чином (у %): соціально-політичні й загальнонаукові предмети – 21,4; психолого-педагогічний цикл – 11,6; політехнічні дисципліни – 37,7; загальнопрофесійні предмети – 3,1; дисципліни за профілем інженерної підготовки – 17,2; спецпідготовка і цивільна оборона – 9,6. Психолого-педагогічний цикл складав 58% (приблизно 5-а частина) сумарної політехнічної, загальнопрофесійної та інженерної підготовки, включав такі дисципліни: психологія, педагогіка, технічні системи і засоби навчання, методика виховної роботи і методика викладання технічних дисциплін і виробничого навчання.

Особливість цього навчального плану полягає в тому, що «право встановлювати найменування і обсяги додаткових розділів і дисциплін за профілем інженерної підготовки і затверджувати програми з цих дисциплін» надавалося радам ВНЗ (факультетів), що здійснювали навчання інженерів-педагогів. Крім того, у період навчальної практики та виробничого навчання навчальним планом передбачалося підвищення студентами робочої кваліфікації з основної професії до рівня II класу (4-го розряду) і придбання 2–3-го розряду з однієї з суміжних спеціальностей.

У результаті перебудови професійної школи на початку 90-х рр. однією з ключових стала проблема перебудови змісту навчання відповідно до нових вимог. Весь світ під егідою ЮНЕСКО заявив, що для XXI століття будуть властивими новітні інформаційні технології в освіті. Відповідно до цього перед

системою народної освіти поставлено завдання здійснення інформатизації навчального процесу, створення випереджального розподілу навчальних програм, методик викладання із застосуванням ЕОМ, перепідготовки й підвищення кваліфікації викладацького складу в галузі інформаційних технологій навчання [13].

Зміст підготовки майбутнього інженера-педагога у 90-х рр. ХХ ст. складався з набуття теоретичних знань, практичного навчання та проектування. Щодо теоретичного навчання, то освітньо-професійні програми й навчальні плани для інженерно-педагогічних спеціальностей склалися з 3-х циклів: гуманітарного та соціально-економічного (15—25%); природничо-наукового (20—30%); професійно-практичного циклу підготовки (50—60)%. Цикл професійно-практичної підготовки майбутніх інженерів-педагогів містить психолого-педагогічні й фахові (інженерні) дисципліни. Такі співвідношення дають потужну підготовку з предмета діяльності і в галузі виробництва або послуг, що значною мірою скорочує термін адаптації випускника в системі профтехосвіти.

Практична підготовка інженера-педагога складалася з обов'язкових технологічних та переддипломних практик, які мають інженерне спрямування, та педагогічних. Освітньо-кваліфікаційні програми інженерно-педагогічної освіти передбачали «робітничу» підготовку випускників на рівні 3—4 кваліфікаційного розряду. Це завдання вирішувалася насамперед шляхом створення наскрізної програми підготовки студентів у процесі виробничого навчання та виробничих практик.

З 1997 року УПА у співпраці з Міжнародною організацією праці вирішує проблеми підготовки кадрів у напрямку впровадження модульної системи професійного навчання. Одна з її особливостей – це оптимізація змісту професійного навчання: орієнтація учня на засвоєння необхідних трудових навичок і того теоретичного матеріалу, який дозволяє виконувати діяльність «зі знанням справи», з метою підготовки персоналу відповідно до вимог міжнародних стандартів якості ISO 9000:2000.

Отже, при формуванні змісту освіти та технологій навчання в 1990 рр. дотримувалися

таких ключових позицій: реалізація ступеневої освіти; посилення контролю за якістю освіти; удосконалення системи працевлаштування випускників; забезпечення відповідності системи освіти до сучасних вимог ринку праці та змін нормативно-правової бази освіти держави.

Таким чином, у період 50-х рр. ХХ ст., не дивлячись на відносне зростання і зміцнення інженерно-педагогічної освіти, в основному його середнього ступеня, вона розвивалася більшою мірою на емпіричній основі.

Протягом етапу 1960 рр. – середина 70-х рр. ХХ ст. зберігалася негативна тенденція визначати зміст з підготовки викладачів загальнотехнічних і спеціальних дисциплін та майстрів виробничого навчання без яких-небудь серйозних науково-теоретичних обґрунтувань. Так, навчальні плани були побудовані за компілятивним принципом і не відображали повністю специфіки інженерно-педагогічної діяльності.

Основним напрямом у розвитку змісту підготовки інженерів-педагогів з кінця 1970–80 рр. ХХ ст. стає встановлення оптимального обсягу і співвідношення між загальнонауковою, політехнічною, спеціальною (галузевою) і психолого-педагогічною складовими, які б максимально відображали специфіку діяльності вказаних фахівців. Названа тенденція, що виявилася у зв'язку з кардинальною переробкою навчальних планів підготовки інженерно-педагогічних кадрів у другій половині 70-х років ХХ ст., була визначальною і в подальші роки.

Потужну підготовку з предмета діяльності і в галузі виробництва або послуг, що значною мірою скорочував термін адаптації випускника в системі профтехосвіти, забезпечили навчальні плани 90-х рр. ХХ ст., які склалися з 3-х циклів: гуманітарного та соціально-економічного (15—25%); природничо-наукового (20—30%); професійно-практичного циклу підготовки (50—60)%.

Відповідно до перспектив подальшого дослідження необхідно проаналізувати оптимальне співвідношення складових змісту щодо вдосконалення системи підготовки висококваліфікованого фахівця в системі інженерно-педагогічної освіти.

Література

1. **Жученко А. А.** Профессионально-педагогическое образование России: Организация и содержание / А. А. Жученко, Г. М. Романцев, Е. В. Ткаченко. – Екатеринбург : Изд-во Урал. гос. проф.-пед. ун-та, 1999. – 234 с.

2. **Концепція** розвитку інженерно-педагогічної освіти в Україні: проект / Укр. інж. — пед. академія ; кер. авт. кол. О. Е. Коваленко. – Х. : Б.в., 2004. – 19 с.

3. **Брюханова Н. О.** Способи удосконалення змісту педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів / Н. О. Брюханова // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : збірник. – 2005. – № 11. – С. 10 – 78.

4. **История** инженерно-педагогического образования : межвуз. сб. науч. тр. / под ред. П. Ф. Кубрушко, Л. З. Тенчуриной. – М. : Изд-во Моск. ин-та инж. с.-х. пр-ва, 1990. – 104 с.

5. **Кубрушко П. Ф.** Идея объектной и деятельностной детерминант в теории структуры содержания профессионально-педагогического образования / П. Ф. Кубрушко, Е. Н. Козленкова // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : збірник. – 2003. – № 4. – С. 5 – 8.

6. **Трудовые** резервы : сб. офиц. материалов. – М. : Красн. Пролетарий, 1950. – 376 с.

7. **Про зміцнення** зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в країні : тези ЦК КПРС і ради Міністрів СРСР // Рад. шк. – 1958. – № 11. – С. 3 – 23.

8. **Гусев В. И.** Совершенствование содержания политехнической подготовки учителя труда в пединституте / В. И. Гусев. – Киев : Вища шк., 1988. – 129 с.

9. **Хреннікова В. Є.** Про підготовку вчителів креслення / В. Є. Хреннікова // Рад. шк. — 1960. – № 11. – С. 74 – 77.

10. **О мерах** по дальнейшему совершенствованию высшего образования в стране: Постановления ЦК КПСС и Совета Министров СССР : справочник партийного работника. – М., 1984.

11. **Рекомендации** Всесоюзного совещания-семинара «Дальнейшее совершенствование подготовки учителей общетехнических дисциплин в свете требований XXVI

съезда КПСС», (г. Кривой Рог, 19–20 дек. 1984 г.). — Кривой Рог : Б. и., 1985. – 5 с.

12. **Бухалов Б. И.** Совершенствование подготовки учителей трудового обучения / Б. И. Бухалов, Я. А. Ваграменко, Ю. Г. Круглов // Школа и производство. – 1986. – № 12. – С. 54 – 56.

13. **Перегудов Ф. И.** Перестройка профессиональной школы / Ф. И. Перегудов // Сред. спец. образование. – 1990. – № 3. – С. 2 – 5.

* * *

Онопченко С. В. Генезис змісту інженерно-педагогічної освіти в Україні в другій половині ХХ століття (50–90-і рр. ХХ ст.)

У статті динаміка змісту освіти інженерів-педагогів розглядається головним чином на основі аналізу типових навчальних планів, оскільки на відміну від навчальних програм та іншої навчально-методичної документації вони повніше збереглися в архівних фондах.

Ключові слова: інженер-педагог, інженерно-педагогічна освіта, навчальний план, зміст підготовки.

Онопченко С. В. Генезис содержания инженерно-педагогического образования в Украине во второй половине ХХ века (50–90 гг. ХХ в.)

В статье динамика содержания образования инженеров-педагогов рассматривается главным образом на основе анализа типичных учебных планов, поскольку в отличие от учебных программ и другой учебно-методической документации они полнее сохранились в архивных фондах.

Ключевые слова: инженер-педагог, инженерно-педагогическое образование, учебный план, содержание подготовки.

Onopchenko S.V. Genesis of maintenance of engineering-pedagogical education in Ukraine in the second half of XX age (50–90 years of XX age)

In the article of loud speaker of maintenance of formation of engineers-teachers is examined mainly on the basis of analysis of typical curricula, as unlike on-line tutorials and other document they are completer was saved in the archived funds.

Keywords: engineer-teacher, engineering-pedagogical education, curriculum, maintenance of preparation.

Стаття надійшла до редакції 06.10.2009 р.

Прийнято до друку 27.11.2009 р.